

Yayın Kritiđi:

MİLLİ TARİH NEDİR?

Ahmet VURGUN

İstanbul: Yeni İnsan Yayınları, 2016, 192 sayfa.

İkbâl VURUCU*

Giriş

Tarih, bireyleri ve grupları duygu, düşünce, davranış boyutunda güçlü bir şekilde etkileyen ve biçimlendiren bir bilgi türüdür. Fakat tarihin, bireyler ve gruplar üzerinde yaratmış olduğu etkinin oranı ve niteliği konusunda bilim insanları üzerinde herhangi bir görüş birliği yoktur. Toplumların siyasal örgütlenme biçimine, ekonomik yapısına, ideolojik türüne göre tarih bilgisi ve işlevi değişebilmektedir. Aynı siyasal ve toplumsal koşullarda yer alan farklı entelektüel yaklaşımlar tarafından da tarih bilgisi farklılaşabilmektedir.

Millî tarih yaklaşımı da her ne kadar modern ulus-devletlerin (millî devlet) hâkim tarih yaklaşımı olarak görülse de bu örgütsel yapı içinde yer alan farklı sosyo-politik ve kültürel gruplar tarafından farklı formatlarda ve içeriklerde hatta kimi zaman birbirine zıt biçimlerde tanımlanabilmektedir. Çoğu zaman söz konusu gruplar “millî tarih” kavramı üzerinde bir oydaşma sağlamış olsalar da buradaki “millî” terimini temsil eden sosyolojik zümrenin ve bileşenlerinin ne olduğu konusunda aynı oranda bir mutabakat sağlanamamaktadır.

* Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Acıpayam Meslek Yüksekokulu, E-posta: ivurucu@pau.edu.tr

Tarih her siyasal ve toplumsal formdaki yapılar için işlevsel bir önemdedir. Çünkü bugün yaşadığımız huzurlu bir hayat veya sorunlarla dolu bir yaşam, tarihten bize tevarüs eden mirastır. Bu sebeple tarih, bugün karşılaşılan her bir sorunu çözmek için bize yol gösteren bir ipucu ve yaşamımızı daha mutlu kılmak için geçmişle kurulan sağlıklı ilişkidir. Hayatın devamlılığı içinde farklı toplumsal zümreler farklı tarih formlarını kullanırlar. Farklı tarih yorumlarının varlığı ve bunlar arasındaki entelektüel mücadele de bireylerin ve grupların hayatlarındaki etkin kullanıma göre birini diğerinden daha çok öne çıkarabilmektedir. Tarihin ne olduğu ve işlevleri konusunda modern tarih yaklaşımlarının ortaya çıkışı ile birlikte büyük bir çeşitlenme görüldüğü gözlenmektedir. Geçmişle kurulan ilişki olması babında tarih, modern bilimsel yaklaşımla bir anlam kazanmıştır. Öncesinde tarih, ahlaki ilkelerin belirlenmesi ve hikmetli hikâyelerle dile getirilen geçmişle ilişki insanların “iyi insan” olmasına yönelik bir anlatıdan ibaretti. Siyasi anlamda ise ülkeyi yöneten hanedanın meşruiyetini sağlayan dinî içerikli bir anlatı söz konusuydu.

Bilimsel tarihin ortaya çıkışı bir bakıma millî tarihin oluşum sürecini içerir. Modern tarih bir milletin tarihini destansı, hamasi, dinî formatta değil bilimsel yöntemlerle ele alınmasını gerektirdiği gibi, millî devletle öne çıkan millet egemenliğine bağlı olarak tarihin toplumsal işlevi de büyük ölçüde değişmiştir. Tarih artık sadece ahlakî-dinî bir anlatı değil toplumların/milletlerin varoluş kaynağı haline gelmiştir.

Millî devletlerin ve özellikle milletlerin biricikliği, özgünlüğü bağlamında da tarihin “millî” karakteri değişebilmektedir. Türkiye Devleti bir millî devlettir. Eğitim sistemindeki tarih eğitiminin de millî olması beklenir. İşte bu noktada sunulan tarihin ne ölçüde millî olduğu tartışma konusu olmaktadır. Sık bir şekilde akademik ve siyasi zeminde gündeme gelen tarih eğitimi müfredatı, işlevi, eğitim metotları açısından bitmez tükenmez bir tartışma kaynağı olma özelliği taşıyor. Türkiye’deki Marksist, liberal, İslamcı, Milliyetçi siyasi yaklaşımlar ya doğrudan ya da dolaylı olarak tarih tartışmalarına katılmaktadır. Hedefteki tarih yaklaşımı ve yazımı ise çoğu zaman resmî tarih ve millî tarih olarak tanımlanan tarih yaklaşımıdır. Fakat bu resmi tarihin ne olduğu içeriği, yapısı, işlevi konusunda üzerinde anlaşılmış bir tanım mevcut değildir. Eleştirilerin odağında yer alan millî tarihe atfedilen olay ve olgular, içerikler, bu tartışmayı daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Modern ülkelerdeki örnekleri incelenerek millî tarihin nasıl “formatlandığı” ve yerine getirdiği işlev karşılaştırmalı olarak ele alındığında ülkemizde tartışılan sorunların önemli bir kısmı çözülmüş olur.

Çözülememesinin temelinde de “bilimsel” ve “tarafsız” etiketinin altında yürütülen ideolojik kavgaların olduğu açıktır. Tartışmaların merkezinde yer alan “Millî Tarih” olgusunun ne olduğu konusunu ele alan kitapların sayısı, tartışmanın şiddetine baktığımızda ise ters orantılı olarak yetersizdir.

Ahmet Vurgun’un, *Millî Tarih Nedir?* başlıklı çalışması tam da bu tartışmaları ele alan bir eserdir. Bu çalışma; konjonktüre göre değerli veya değersiz görülen millî tarih kavramının ortaya çıkış ve gelişim sürecini ele alması, “tarih yazımı ve tarih eğitimindeki durumu da göz önüne sermesi bakımından” önem taşımaktadır. Türkiye’de tarih öğretiminin “iki temel direği” olarak tanımlanan tarihçiler ve tarih eğitimcileri ile yapılan görüşmelerle millî tarih üzerine konuşulmuş, bir nevi millî tarihin ülkemizdeki serencamı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı Osmanlı’dan Cumhuriyete ülkemizdeki tarih anlayışındaki değişimden hareketle “millî tarih anlayışı ve öğretimi” meselesi üzerinde tarihçilerin ve tarih eğitimcilerinin görüşlerini ele alarak değerlendirmek olarak belirlenmiştir. Tarihçiler ve tarih eğitimcileri, kuramdan uygulamaya tarih eğitiminin yapıtaşları olarak belirlendiği için araştırma, tarihçiler ve tarih eğitimcilerinin “millî tarih ve öğretimi” meselesi üzerine verecekleri cevaplar üzerinde şekillenecektir. Katılımcıların millî tarih algısı ve düşünceleri belirlenerek, millî tarih ve tarih eğitimi ilişkisinden hareketle, sorularla konu üzerindeki düşünceleri ve çözüm önerileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın problem cümlesini “Millî tarih anlayışının tarihçilik ve tarih eğitimindeki etkisi nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma veri toplama ve analiz yöntemleri kullanılmıştır. Veriler, açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada İstanbul, Ankara, Konya, İzmir, Trabzon illerinde 10 tarihçi ve 10 tarih eğitimcisi ile gerçekleştirilmiştir.

Kitap önsöz hariç beş bölümden oluşmaktadır. 1. Bölüm, Giriş’ten oluşmaktadır. 2. Bölüm “Millî Tarihin İnşası” başlığını taşıyor. Bu bölümde: “Tarih Nedir? Tarih Eğitiminin Amaçları; Tarih Yazımı; Çokluktan Birliğe: Millet; Milliyetçilik Nedir? Millet, Tarih Ve Milliyetçilik; Millî Tarihe Doğru” alt başlıkları var. 3. Bölüm, “Türkiye’de Millî Tarihin Doğuşu Ve Gelişimi” başlığını taşıyor. Bu üst başlığın altında: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Giden Yolda Türkiye’de Tarih Yazımı”, “Tanzimat’tan Meşrutiyete Türk Milliyetçiliği ve Türkçülük” ve “II. Meşrutiyet Dönemi” alt başlıklarını taşıyor. 4. Bölüm “Türkiye Cumhuriyeti ve Millî Tarih” üst başlığını taşıyor: “Erken Cumhuriyet ve Atatürk Döneminde Millî Tarih”, “Türk Tarih Tezi”, “Hümanist Dönemde Millî Tarih”, “Türk İslam

Sentezi Dönemi, Millî Tarihin Güçlenmesi”, “1980’den Günümüze Millî Tarih”, “Millî Tarih ve Türk Dünyası”, “Tarih Programları ve Millî Tarih”, Cumhuriyet Döneminde Millî Tarih Tartışmaları” alt başlıklarından oluşuyor. 5. Bölüm “Millî Tarih Nedir?” üst başlığını taşıyor. “Millî Tarih’in Tanımı”, “Millî Tarih Algısı”, “Millî Tarih’in Kazanımları”, “Millî Tarih’in Sorunları”, “Tarih Neden Öğretiyoruz?”, “Beceri Kazandırma Aracı Olarak Tarih Öğretimi”, “Millî Kimlik İnşası ve Vatandaş Yetiştirme”, “Aracı Olarak Tarih Öğretimi”, “Milliyetçilik ve Tarih Eğitimi”, “Millî Tarih ve Türk Tarihçiliği”, “Millî Tarih Nasıl Olmalı?”, “Millî Tarih Nasıl Öğretilmeli?”, “Millî Tarih’in Kapsam ve Sınırları” alt başlıkların oluşmaktadır. Beşinci ve son bölüm de Sonuç ve Değerlendirme’den oluşmaktadır. Kitabın sonunda ise Kaynaklar yer almaktadır. Eser toplam 192 sayfadan oluşmaktadır.

“Millî Tarih Nedir?” Sorusu Üzerine Tartışmalar

Yazarın Önsöz’deki “Türk milliyetçiliğinin gidişatıyla yakın ilişki içerisinde olan millî tarih, bütün bu süreçte inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir,” tespiti önemlidir. Kitabın sınırlılıkları içinde yer alan Cumhuriyet döneminde Türk milliyetçiliğinin “makbul” kabul edildiği dönemler ile “zararlı akımlar” kategorisinde yer aldığı dönemlerde millî tarih eğitimi ve öğretiminde sert inişler ve çıkışlar yaşanmıştır. Bu ilişki düzleminde “19. Yüzyıldaki kültürel çalışmalarla bağlamı inşa edilen millî tarih, Sultan II. Abdülhamit döneminde tarih ders kitaplarıyla ortaya çıkmaya başlamış, II. Meşrutiyet’te ise bir nevi dönemin tarih anlayışının adı haline gelmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde etkisini artıran millî tarih, Atatürk döneminde Türk Tarih Tezi ve hazırlanan ders kitapları ile yapısal açıdan yöntemleştirilerek rengini almaya başlamıştır. Atatürk sonrası dönemde inişe geçen millî tarih, 1970’li yılların ortalarından itibaren tekrar gündeme gelmiş 12 Eylül 1980 sonrası ise hem etkisini arttırmış hem de içeriği genişletilmiştir” (Vurgun, 2016: 12). Günümüzde ise millî tarihin yeniden bir düşüş dönemine girdiği görülmektedir. Millî tarihin inişe geçişi millî kimlik açısından olumsuz bir süreçtir. 1970’lerin sonuna doğru çok uzun süren bir hümanist-sosyalist tarih yaklaşımının yerine millî tarihin gündeme gelişi politik alanda milliyetçiliğin bir görünürlük kazanmasıyla yöndeştir.

Yazar eserinin Giriş’inde Batı’da millî tarihin millî devletlerin kurulmasıyla yaygınlaştığını ve ülkelerin eğitim programını etkilediğini belirtmektedir. Tarihi süreç içerisinde millî devlet modelinde “millet” olgusunun belirleyici olduğunu akılda tutarsak

millet modelinden önce bir millî tarihten bahsetmek mümkün görünmüyor. Din merkezli bir (ümme) tarih, hanedan merkezli tarihler buldukları zaman dilimindeki siyasi formasyona göre şekil almıştır. Millet sosyolojisine dayanan modern millî devletin tarih eğitimi de millî tarihtir. Millet, millî tarihin kaynağıdır. Bu sebeple tarih eğitiminde milli tarih önemini korumakta ve uzun süre daha korumamak için bir gelişme görülmemektedir.

Yazarın vurguladığı önemli bir sorun alanı da söz konusu “millî tarih”in aslında çoğul bir karaktere sahip olduğudur (s. 16). II. Meşrutiyet dönemindeki “millî tarih”le Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki “millî tarih” arasında farklılık bulunmaktadır. Toplumdaki genel kanı ise Cumhuriyet döneminde millî tarihin süreklilik gösterdiğidir. “Ancak Atatürk’ün ölümünden sonra 1970’lere kadar ‘Hümanist Tarih Anlayışı’nın etkisi tarih eğitiminde kendini hissettirmiştir” (s. 16). Bu durum, millî tarihin Türk kimliği merkezli Atatürk döneminden sonra yeniden gündeme gelmesi millî bir tarih eğitiminin başladığı anlamına gelmez. Bu eğitimin sosyo-kültürel alana yansımaları zor olacaktır. Çünkü 40 yıla yakın bir süre hümanist ve sosyalist tarih eğitiminin sonuçları sağlıklı bir “millî tarih” eğitiminin verilmesini engellendiği söylenebilir (s. 16-17). Bu noktada tarih-tarihçi ilişkisi öne çıkar. Türk kimliğine mesafeli bir Hümanist eğitim sisteminden yetişen tarihçilerin müfredatta millî bir tarihi vermesi kolay olmasa gerektir.

“Millî Tarihin İnşası” başlığını taşıyan 2. Bölümde “Tarih Nedir?” başlığı altında tarihin tanımındaki zorluğa değinilir. Konuyla ilgili çalışan yerli ve yabancı farklı yazarların tanımları eleştirel bir süzgeçten geçirilerek verilmiştir. Düünden bugüne tarih kavramı ile ilgili yorum ve tartışmalar sürekli devam etmiştir. “Tarih kavramında ‘geçmiş’ kimi zaman bugünü, geçmişin yeniden inşası olarak görürken, kimi zaman da geçmiş, ders alma aracı olarak yorumlanmıştır.” (s. 19)

“Tarih Eğitiminin Amaçları” başlığında tarih eğitiminin amaçları hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmekle beraber, yazar, “Disiplin içi ve disiplin dışı”, ve “Geleneksel ve çağdaş yaklaşım” olarak nitelendirilen tasniflemelere vurgu yapar. Tarih öğretimi, tarihin işlevine göre yüklediğimiz anlam ile şekillenmektedir. Disiplin içi ve disiplin dışı amaçlar tartışmasının özünü toplumu geleceğe yönelik hazırlama misyonu üstlendiğinde tarih, ders verici, genelleme ve teoriler üreten bir disiplin olması; diğer yönden bireylerin bilişsel ve duygusal gelişimine katkıda bulunan bir ders programı veya disiplin olarak değerlendirilebilmesini içerir. Tarih eğitiminin amaçları konusunda diğer bir örnek ise gelenekçi yaklaşım ve çağdaş yaklaşımdır. Geleneksel yaklaşım

tarih dersinin vatandaşlık ve kimlik aktarımını sağladığını kabul eden yaklaşımdır. Bu yaklaşımla öğrencilere geçmişin bilgisi öğretilerek; tarihini, toplumunu, değerlerini, kültürünü tanıyan ve benimseyen iyi vatandaşların yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca öğrenci bu yolla kimlik kazanımı da edinmiş olacaktır. Çağdaş yaklaşım ise öğrencilere bilimsel bakış açısı veren, üst düzey düşünme becerileri kazandıran, öğrencilerin tarihinin kaynaklarını kullanarak bir nevi tarihçi gibi bilgileri keşfedip bulmalarını sağlayan yaklaşımdır. Bu yolla tarih öğretimi aracılığıyla demokratik özelliklere uygun sistemin ihtiyaç duyduğu bilimsel ve analitik düşünebilen bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlama hedeflenir (s. 21-22). Yazar bu hâkim yaklaşımların dışında da bazı yaklaşımlar ortaya çıktığını söyler. Bunlar davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşımlardır. Geçmişin iktidar tarafından tanımlanmasında kullanılan pozitivist eğilim, eğitim öğretim hayatını etkilemektedir, buna davranışçı yaklaşım denmektedir. Post-modernist yaklaşımın da yapılandırmacı yaklaşımla örtüştüğünü belirtilmiştir. Yani bu yaklaşımda bilgi öğrenciye doğrudan verilmez. Öğrenci bilgiyi kendisi inşa eder. Burada öğrencinin kendisi bir nevi tarihçidir.

Kitapta, “Tarih Yazımı” bölümünde geçmişten bugüne tarih yazımındaki değişim ele alınmıştır. Buna göre tarih, 19. yy’a kadar geçmişi estetik olarak ele alan edebi bir tür olarak varlığını sürdürmüştür. 19. yüzyılda ise, tarih düşüncesinde meydana gelen değişmelerin etkisi ve özellikle Alman tarihçi Ranke ile tarihsel araştırma ve yazma düşüncesi değişmiş, katı kurallara bağlı bilimselcilik anlayışı, değer yargılarından kesinlikle kaçınmayı öngörmüş, böylece tarih profesyonelleşme sürecine girmiştir. Yazara göre, Tarih yazımının ulusal bir olgu olarak kabulü, laisizm, pozitivism ve romantizm gibi düşünce akımlarıyla doğrudan ilişkilidir (s. 26). Milliyetçiliğin geliştiği 19. Yüzyılda romantizmin egemen olan romantik tarih görüşü millî tarihin oluşmasında etkili olmuştur. Bu akım, 19. yy’da millî tarih yazımının oluşmasını sağlamış, milletler millî kimliği inşa sürecinde çeşitli tarih araştırmaları ve faaliyetleri içerisine girmişlerdir (Şimşek & Satan, 2011: 18-20).

“Çokluktan Birliğe: Millet” ve “Milliyetçilik Nedir?” bölümleri (s. 28-33) birbirlerini tamamlayan bölümlerdir. Millî tarihin daha doğru bir şekilde anlaşılması için öncelikle “millet” kavramı üzerinde durulmuştur. Farklı yazarların millet tanımları ve analizleri aktarılmıştır. Millet’in ortaya çıkışı beraberinde “Milliyetçilik” tartışmalarını gündeme getirmiştir. Millet ve Milliyetçilik literatüründe önemli düşünürler üzerinden kavramların tanımları, içerikleri, işlevleri ve tarih ile olan ilişkisi üzerinde durulmuştur.

“Millet, Tarih ve Milliyetçilik” bölümünde yazar, “Millî tarihin üçlü sayacağını ‘millet’, ‘tarih’ ve ‘milliyetçilik’ olduğunu vurgular. Ona göre, millî tarihin oluşum ve gelişim sürecini anlamak için bu üç kavram arasındaki ilişkiyi incelemek gerekecektir. Yazar felsefeci Milay Köktürk’ten hareketle milliyetçiliğin varoluşsal temelini millete dayandığını ifade eder. Ona göre milliyetçilik “var olan bir sosyal doku üzerine gelişen bir tasarım, kişinin kendini büyük grupla ilişkilendiriş biçimidir.” Yani milliyetçilik birilerinin bireye ve topluma dayattığı bir duygu ve düşünce biçimiyle mevcudiyet kazanamaz. Millet-tarih ilişkisi ise sosyolojik bir gerçekliği ifade etmektedir (s. 33).

“Millî Tarihe Doğru” başlığı altında yazar, millî tarihin, bir “mille ve kültüre” bağlı olarak inşa edilen ve toplumsal bilince derinden nüfuz eden bir paradigma olarak değerlendirir. Ona göre, millî tarih, toplumsal bilince nüfuz ettiği için bireyleri ortak bir kimliğe sahip kılma işlevine sahiptir. Burada “millî” kavramı etrafında işlenen tarih, “millet olma”nın ideolojik ve kültürel yapısını oluşturur. Bölümde “millet” olgusu yanında ulus-devlet olgusu da tarihle ilişkisi bağlamında analiz edilir. Tarihçiler, tarih araştırmalarının birincil nesnesinin ulus-devlet olduğunu kabul etmişler ve millî tarihe temel teşkil edecek pek çok koleksiyon bu dönemde hazırlamışlardır (s. 36). Yazar, milliyetçilik ile millî tarih arasındaki doğrusal ilişkiyi belirlendiğinde, millî tarihin oluşum ve geçirdiği dönüşüm hakkında da fikir sahibi olunacaktır, tespitinde bulunur (s. 38).

“Türkiye’de Millî Tarihin Doğuşu ve Gelişimi” başlıklı 3. Bölümde yazar Türkiye özelinde millî tarihin doğuşu ve gelişimini analiz eder. Yazar, bölümün “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Giden Yolda Türkiye’de Tarih Yazımı” kısmında Türkiye’de tarihçilik ve millî tarih anlayışını anlamak için Osmanlı’dan Cumhuriyet’e tevarüs eden tarih anlayışını öncelikle incelemek gerektiğini belirtir. Türk tarih yazımı ve tarihçiliğinin oluşmasında Avrupa’nın etkisinin yanısıra Osmanlı mirası da etkili olmuştur. Osmanlı tarihçilik geleneğinin cumhuriyet dönemine üslup, tarz ve zihniyet olarak etkilerini bilmek, erken cumhuriyet dönemi tarih anlayışının incelenmesini kolaylaştıracaktır. Türk Tarih anlayışındaki gelenek, süreklilik ve değişimler, Millî tarihi ve günümüze kadar etkisini sürdürecektir olan tarih yazımını doğrudan etkilemiştir. Yazara göre, Türk Tarih anlayışındaki gelenek, süreklilik ve değişimler, Millî tarihi ve günümüze kadar etkisini sürdürecektir olan tarih yazımını doğrudan etkilemiştir (s. 41). Bölümde ayrıca millî tarihin doğuşunu etkileyen toplumsal ve siyasal süreçler ele alınmıştır. Vakanüvislik geleneğinden bilimsel tarihin doğuşuna farklı etkenler üzerinde durulur. Kurumsal çalışmaların ve hazırlanan kitapların millî tarihe etkisi vurgulanır. 19. yüzyılın

ikinci yarısıyla birlikte Osmanlı tarih yazımında “millîliğin” artık ön plana çıktığı görülmektedir. Osmanlı ülkesi sınırları dışındaki Türk yurtlarında meydana gelen millî dalganın Türkiye’ye de sirayet etmesinin yanı sıra devletin Türk olmayan unsurları arasında (Arap, Arnavut, Ermeni, Rum vb) milliyet fikirlerinin uyanmaya başlaması, dönemin Osmanlı aydınlarındaki Türklük konusundaki hassasiyetin oluşmasında etkili olmuştur (s. 45). Devletin “en uzun yüzyılı” olarak nitelendirilen 19. Yüzyılda, Türkçe ve Türklük, bilinçaltından çıkararak, fiiliyatta aktif olarak yer almış, aydınların, bürokratların ve ordunun ayırt edici özelliği haline gelmeye başlamıştır. Dönemin tarih ders kitaplarında ve entelektüel çalışmalarda Türk tarihi ve Türklerin Orta Asya menşei vurgulanmıştır. Örneğin Mustafa Celaleddin Paşa’nın *Eski ve Yeni Türkler* adlı kitabı İstanbul’da 1869 yılında basılmıştır. Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmanî*’de Türklerin ve Türkçenin sadece Osmanlıdan ibaret bulunmadığını, Osmanlı Türklüğünün, Pasifikten Asya’ya uzanan büyük bir ailenin kolu olduğunu belirten ilk kişilerden biridir. Yine Ebûl Gazi Bahadır Han’ın Çağatayca yazdığı *Şecere-i Türkî* adlı eseri de Türkiye Türkçesine kazandırmıştır (s. 45-47). Yazara göre, bütün bu gelişmeler bize millî tarihin, II. Abdülhamid zamanındaki tarih çalışmalarından doğduğunu göstermektedir. Yani millî tarih, salt cumhuriyet kadrolarının yeni ortaya koyduğu bir tarih anlayışı değildir. Tam tersine temelleri 19. Yüzyıla uzanan bir olguyu ifade etmektedir (s. 48).

“Tanzimat’tan Meşrutiyete Türk Milliyetçiliği ve Türkçülük” başlıklı bölümde yazar Osmanlı’dan Cumhuriyete Millî Tarih anlayışının geçirdiği aşamaları doğru bir şekilde değerlendirmek için Türk milliyetçiliğini de incelemek gerektiğini belirtir. Bu bölümde Türk milliyetçiliğini doğuran iç ve dış etkenler analiz edilir. Örneğin Rusya Türklerinden olan Akçura, “Pantürkizmin yaratıcısı” olarak bilinmesi yanında, Türkçülük üzerine kaleme aldığı eseriyle Türk milliyetçiliğinin düşünce boyutuna katkı sağlamıştır. Nitekim Akçura, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş safhasında ön planda yer almış, millî tarih çalışmalarının öncülerinden biri olmuştur (s. 52). Türk milliyetçiliğinin geçirdiği serüven millî tarihi doğrudan etkilemiştir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında İslam öncesi Türk tarihinin özel olarak ele alınışı, Türk tarihinin derin bir maziye malik olduğu düşüncesi, Türk tarihinin Osmanlı tarihinden ibaret olmadığı, Türklerin çok geniş bir sahada yaşadıkları, Türk kavramının gelişip literatürde kullanımı, esasen millî tarihin temelini bu dönemde atıldığını göstermektedir. Bütün bunlar millî tarihin cumhuriyet döneminde inşa edildiği, soğuk savaş ürünü olduğu gibi yorumlar üzerinde tekrar düşünmek gerektiğini ortaya koyacaktır. “Türk” adında bir milletin var olduğu ve Türk

tarihinin keşfedilmeye başlanması, artık bu dönemde millî tarih çalışmalarının açıkça dile getirilmese de yavaş yavaş temayüz ettiğini göstermektedir (s. 53).

“II. Meşrutiyet Dönemi” kısmında II. Meşrutiyet dönemindeki millî tarihin oluşumu ve gelişimi yanında millî tarihi geliştiren kişi, grup, dergi ve dernekleşmeler üzerinde durulmaktadır. Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinin ön hazırlık dönemi olarak ifade edebileceğimiz bu dönemde, tarih de yaşanan gelişmelerden nasibini almıştır. Yazar, II. Meşrutiyet dönemi millî tarih anlayışını anlamak için öncelikle Türk milliyetçiliğinin bu dönemdeki gelişim seyrine de bakmak gerektiğini belirtir. Bu dönemde Türk milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonu açısından da dönüşümler yaşanmıştır. Örneğin 19. yüzyılın sonundan itibaren “kültürel milliyetçilik” olarak ifadesi bulan Türk milliyetçiliği Balkan savaşları sonrası siyasal bir akıma dönüşmüştür. Devletin parçalanma sürecine girdiği, Batı’da yükselen Milliyetçilik akımı ve yitirilen topraklar bu tahayyülü meydana getirmiştir. Bu durum insan unsurunu etkilediği gibi tarih algısını da doğrudan etkilemiştir (s. 55). II. Meşrutiyet döneminde Türk milliyetçiliği ve millî tarih anlayışı, çeşitli kurum ve organlarla gelişim göstermiştir. Bu süreçte ilk adımı atanlardan biri olan Yusuf Akçura, 1908’de İstanbul’a geldiğinde Türk milliyetçiliğine yeni bir güç vermek amacıyla dönemin ünlü Türkologları Necip Asım ve Veled Çelebi ile birlikte Türk Derneği’ni kurmuştur (s. 56). Türk Derneği’nden sonra Türk milliyetçiliği, süreli bir yayın organına sahip olmuştur. Kasım 1911’de şair Mehmet Emin Bey’in öncülüğünde Türk Yurdu dergisi çıkarılmıştır. Hem Çarlık Rusya’sının uygulamalarına ters düşüp Osmanlıya sığınan Türk aydınlarını, hem Batı’nın aydınlanma hareketini keşfeden Osmanlı aydınını bünyesinde toplayan Türk Yurdu, II. Meşrutiyet’in getirdiği özgürlük havasında bir millî uyanışın düşünsel merkezi olmuştur (s. 57). Artık bu dönemde Türk tarihi hanedanın ya da dinin tarihi değil, Türklerin yani milletin tarihi olmuştur. Esasen bu dönemde geçmişteki birikimin de etkisiyle millî tarih dönemi olarak nitelendirilmesinin tabii olduğu görülmektedir. Bu tarih anlayışı, doğrudan dönemin tarih eğitimini de etkilemiştir. Osmanlı Tarihi, Türklük algısına göre yeniden yorumlandığı gibi hanedan Oğuz Han’a dayandırılmış, padişah, Türk hakani olarak görülmüştür (s. 58). II. Meşrutiyet döneminde yaşanan değişim kendini doğrudan eğitim sisteminde hissettirmiştir. Özellikle 1912’den itibaren eğitim konusunda İttihat Terakki yönetiminin çalışmaları bunda etkili olmuştur. Dönemin eğitim anlayışı, “millî tarihimizi ve millî dilimizi yeni nesile öğretmek” olarak belirlenmiştir. 19. yüzyıl sonunda başlayan “millî tarih” mefhumu, özellikle bu

dönemdeki milliyetçi kurumsallaşmanın da etkisiyle tarih müfredatında yoğun bir şekilde yer almaya başlamıştır. Türkistan, Hunlar, Oğuz Han, Türkler ve İslamiyet, Cengiz Han, Kıpçaklar, Timurlular ve Osmanlılar tarih müfredatının esasını teşkil etmiştir (s. 59). II. Meşrutiyet dönemi ilmi tarih arayışları ile millî tarih arayışlarının kesiştiği bir zaman dilimi olmuş ve dönemin aydınları millî tarih-ilmi tarih ikilemiyle karşı karşıya gelmişlerdir (s. 63).

II. Meşrutiyet dönemi tarihçiliğinin kurumsallaşmasının bir örneği olan Tarih-i Osmanî Encümeni de millî tarihin gelişimine katkı sağlamıştır. Encümen, ilk toplantısında yapacağı tarih planının ana hatlarını belirlemiştir. Bu planda, Osmanlı Tarihi, Türk-Turanî ırkının eski tarihi ile Osmanlı devletinin ortaya çıkışı arasındaki dönem kapsayacaktır. Modernleşme çalışmaları ve millî kimlik inşa etme sürecinin bir arada gittiği bu dönemde milleti oluşturan temel unsurun tarih olduğu gerçeği ile karşılaşmış, popüler metinlerle de desteklenen bir tarih vurgusu yapılmıştır. Artık bu aşamada akademik ve popüler tarih Türk kimliği üzerine inşa edilirken, referanslar da Türklük üzerinden olmuştur. Bu kimliğin “İslâm-Türk”, “Türk-İslâm”, “Laik-Türk” gibi görünüşleri değişik zamanlarda ve bazen bir arada görülecektir (s. 62).

4. Bölüm “Türkiye Cumhuriyeti ve Millî Tarih” üst başlığını taşıyan bölümde ilk önce “Erken Cumhuriyet ve Atatürk Döneminde Millî Tarih” konusu ele alınmıştır. II. Meşrutiyet döneminde yerleşip kökleşmeye başlayan millî tarih geleneği Cumhuriyet’in başlangıç dönemlerinde çeşitli değişikliklere uğrayarak gelişmiştir. Doğal olarak tarih eğitimi de kendini bu değişimden bağımsız değildir. Türkiye’de millî tarihin gelişim süreci esasen doğrudan tarih eğitiminin gidişatı ile alakalı olmuştur. Yazarın, erken Cumhuriyet ve Atatürk Dönemi olarak nitelendirdiği bu dönemde de millî tarih, tarihçilikte ve tarih eğitiminde ana vurgu olarak yerini almıştır (s. 69). İşgalcilerin, ülkeden kovularak Millî Mücadelenin başarıya ulaşması ve sonrasında artık rejim değişmiş ve modern millî devlet kurulmuştur. Süreç içerisinde de millî devlet, sosyolojisine uygun olarak millî tarihçiliği ön planda tutmuştur. Saltanat ve hilafeti kaldıran ve köklü inkılâplar yapan cumhuriyet yönetiminin Osmanlı hanedanı anlayışı çerçevesindeki tarih görüşü artık daha devam edemezdi (s. 71).

Millî tarih doğrultusunda millî tarih yolunda kurumsallaşma da ortaya çıkmıştır. Bunun ilk adımı, Tarih-i Osmanî Encümeni’nin, 1924’te Türk Tarih Encümeni adını alması ve tarih çalışmalarında Osmanlı tarihinden ziyade Türkiye tarihine yönelmesi oluşturmaktadır. Kurum çatısı altından Osmanlı tarihi çalışmaları devam etmekle bu

çalışmalar millî tarih çerçevesinde yürütülmüştür. Fakat dikkat çekici bir durum vardır ki, bu aşamada II. Meşrutiyet döneminde de etkili olan ders kitaplarında Batı, özellikle de Fransa etkisinin devam etmesidir (s. 71). 1930'lu yıllara gelindiğinde dil ve tarih çalışmalarında Türk milletinin Orta Asya köklerine dönecektir. 1924 ve 1926 tarihli ilkokul tarih müfredatında yeni rejimin eğitim politikası doğrudan gözlemlenmektedir. 1926 ve daha sonra yapılan değişikliklerle, çocuklara genel tarih kültürünün yanı sıra millî tarihin öğretilmesi hedeflenmiştir. Genel tarih anlayışı, İslam tarihi sınırlarını aşarak insanlığın geçmişini içine alacak şekilde genişletilmiştir (s. 73). Millî tarih çalışmalarını hızlandırmak için Türk Tarih Encümeni, Darülfünuna bağlı enstitülerin yapacakları çalışmalara katkıda bulunmalarını istemiştir. Yeni bir "Millî Tarih" yazımına bir nevi hazırlığın sezildiği bu çalışmalar için 1927 yılı bütçesinde Türk Tarih Encümenine 10.000 lira tahsisat ayrılmıştır. Millî tarih çalışmalarını daha da etkin kılmak için Darülfünundaki muallim ve müderrisler Ankara'ya davet edilmiştir.

Bu döneme damgasını vuran "Türk Tarih Tezi"dir. M. Kemal Atatürk ve dönemin yöneticileri eğitim ve kültür politikalarına ağırlık vermeye başlamışlardır. Buna bağlı olarak 1930'dan sonra tarih müfredat ve ders kitaplarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Türk Tarih Tezi'nin geliştirilmesi siyasi motivasyonlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Osmanlının son yüzyılında askeri ve siyasal başarısızlıkların toplumsal hafızada yarattığı olumsuzlukları ortadan kaldırarak "millî gurur"un yeniden inşasını amaçlamıştır. Batı tarih yazımında Türklerin sarı ırktan kabul edilerek medeni olmayan toplumlar sınıfına sokulması karşısında geliştirilen tez, tarih eğitiminin merkezinde yer almıştır (S. 74). Katılımcıların görüşlerine yer verilmesi de bu bölümle başlamaktadır. Katılımcılar bu dönemi, yani Cumhuriyet'in ilk dönemi ve Atatürk dönemini millî tarihin başlangıcı ve oldukça geliştiği dönem olarak görmüştür (s. 84).

"Hümanist Dönemde Millî Tarih" kısmında ise Atatürk'ün vefatı sonrası Türkiye'de millî tarih aleyhine gerçekleşen radikal değişikliklerden bahsedilmiştir. Hümanist dönem olarak literatürde geçen bu dönem Türkiye'de varlığını ve etkisini sürdüren en uzun zaman dilimidir. Bu değişiklikler kendini eğitim ve kültür politikalarında göstermiştir. Kısaca bu dönemin hâkim kültür anlayışı "Batı kültür kaynaklarına inilmesi gerektiği şeklinde" tezahür eden Batılılaşma'da görmüştür. Bu durum tarih alanına yansımaları millî tarih ve Türk Tarih Tezi yerine Batı, eski Yunan ve Latin kültürünü esas alan ve "Hümanizm" olarak da adlandırılan bir anlayış tarih eğitimine yansıtılmaya çalışılmıştır (s. 88). 40 yıla yakın bir zaman diliminde varlığını

sürdüren Hümanist yaklaşım kendini Türk kimliği karşılığında oturtmuş ve bugün dahi etkisini sürdüren bir yaklaşımı temsil etmiştir (Vurucu, 2011). Örneğin 1947 yılında Emin Oktay ve Niyazi Akşit tarafından hazırlanan *Tarih 1* kitabında ise, Türk Tarihi%4, Eski Anadolu Tarihi%8, Yunan Tarihi %40, Roma Tarihi %40 ve diğer konular %8'dir. Kitapta, M.Ö. XII yüzyıldan itibaren Roma ve Yunan medeniyetinin bütün yönleri ile ele alınmasına karşılık Türk eski çağına yok sayılacak derecede az yer verilmesi dikkat çekmektedir (s. 90).

“Türk İslam Sentezi Dönemi, Millî Tarihin Güçlenmesi” bölümünde milli tarih yaklaşımının yeniden keşfedildiği bir dönemi ele almaktadır. Millî tarihin yazımı ve eğitimi konusunda dönüm noktalarından birini, 1970’li yılların sonlarına doğru milliyetçi-muhafazakâr çevre için kullanılan ve “Türk-İslam Sentezi” olarak adlandırılan dönem oluşturmaktadır (s. 93). 1938’de M. Kemal Atatürk’ün vefatı sonrası başlayan ve “kültürde hümanizma” olarak adlandırılan dönemde, tarih müfredat ve ders kitaplarında bariz değişim yaşanmış, bir nevi millî tarih anlayışında kopma görülmüştür. Bundan dolayı, Hümanist akıma karşı bir tepki oluşmuş ve bu tepki, ifadesini, seçkinlerin Batıcılığını eleştiren, Türk tarihinin Asyalı ve Müslüman özelliğini dayanak noktası alan aydınlar ve düşünürlerin Türk-İslam sentezini oluşturmasıyla ortaya koymuştur.

“1980’den Günümüze Millî Tarih” başlıklı bölümde, 1970’li yılların yoğun ve bunalımlı siyasi atmosferinde Türk-İslam Sentezi ve Aydınlar Ocağı tartışmaları arasında geçen ve dönemin ders kitaplarıyla yeniden gündeme gelen millî tarih, 1980 sonrası çeşitli konuların ve metotların eklenmesiyle ağırlığını artırmış, etkinliğini devam ettirmiştir (s. 104). 12 Eylül öncesi kargaşa ve anarşi ortamında meydana gelen kutuplaşma ve çatışmaları ortadan kaldırarak, Türk milletini “Atatürk Milliyetçiliği” çatısı altında bir ve beraber kılmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda tarih derslerinde bazı değişiklikler yapılmış, millî tarihe T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi ve konuları girmiş, bu ders, millî tarih mihrini içerisinde eklenmiştir. 1993 tarih programı da 1983’deki program ekseninde bir çizgide sunulmuştur. Tarih eğitiminin disiplin dışı, sosyal amaçları ağırlıklı olarak yer almakla birlikte, disiplin içi amaçlara da yer vermeye başlanması 1983 programından ayrılan en bariz yönünü oluşturmaktadır (s. 109). Böylece oluşacak ortak tarih ve kültür şuuruyla sosyal bütünleşme ve dayanışma desteklenecek ve millî kimliğin kazanılmasında önemli rol oynayacaktır. Millî tarihin yine ağırlıklı olarak yer aldığı kitabın amacında, tarih eğitiminin disiplin için amaçları vurgulanmıştır. Bundan başka olaylar tarihi azaltılarak, toplum yapısı ekonomi bilim

sanat kültür vb. konulara ağırlık verilmiştir. Burada millî tarihin sosyal yönünün öne çıkartılmaya çalışıldığını belirtmek gerekir (s. 111).

“Millî Tarih ve Türk Dünyası” başlıklı bölümde 1990’lı yıllarda SSCB’nin dağılmasına Türk Dünyası realitesini ortaya koymuş bu olgu tarih ders kitaplarında da etkisini göstermiştir. Millî tarih, Anadolu sınırları dışına çıkmış ve Türk dünyasıyla “tarih” ekseninde bütünleşme için adımlar atılmıştır. Resmi kurumların öncülüğünde toplanan ve Türk Dünyasında ortak Türk tarihi ders kitaplarının yazılması konularının tartışıldığı kongrelerin kitapta ele alınmaması veya değinilmemesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

“Tarih Programları ve Millî Tarih”, bölümünde özellikle darbeler zamanlarında yapılan değişikliklere vurgu vardır. Çünkü 1985’de ortaokul tarih dersleri müfredatına giren Millî Tarih dersi ve ders kitabı, bir diğer darbe dönemi olan 1997-1998 dönemindeki değişimle eğitim zorunlu olarak sekiz yıla çıkarılır ve Millî Tarih adlı ders ve ders kitabı kullanılmayarak kaldırılır. Ortaokullarda tarih konuları Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde okutulmaya başlanmıştır. Yapılan düzenlemeyle ilköğretimde 8. Sınıfa kadar müstakil bir tarih dersi olmayacaktır. Tarih dersi ise müstakil olarak 8. Sınıfta Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi olarak işlenmeye başlamıştır (s. 114). Tarih derslerinin müfredatları ve amaçları noktasındaki tartışmalar dönemlerine göre bu bölümde ele alınmıştır.

“Cumhuriyet Döneminde Millî Tarih Tartışmaları” başlıklı bölümde çeşitli alt başlıklardan oluşur. “Millî Tarih ve Tarihçilik”, “Millî Tarih ve Tarih Öğretimi”, “Avrupa Birliği Sürecinde Millî Tarih”, “Millî Tarihin Günümüze Etkisi” başlıkları altında katılımcıların konularla ilgili görüşleri ayrıntılı olarak yer alır. Bölümün dikkat çekici yanı, farklı ideolojilere mensup tarihçi ve tarih eğitimcilerinin aynı konuyla ilgili bir birine zıt yaklaşımlarını ortaya koydukları gibi benzer düşünceler de dile getirmiş olmalarıdır.

V. Bölümde “Millî Tarih Nedir?” başlığını taşır (s. 137-173). Bu bölümde Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ülkemizdeki tarih anlayışındaki değişimden hareket edilerek, “Millî Tarih Anlayışı ve Öğretimi” meselesi üzerinde tarihçilerin ve tarih eğitimcilerinin görüşleri ele alınmıştır. Bu bölümde tarihçilerin ve tarih eğitimcilerinin “millî tarih” üzerine yaptıkları kuramsal tartışmalar değerlendirilmiştir. Millî tarihin tanımı, millî tarih algısı, tarih öğretimi, milliyetçilik ve tarih eğitimi arasındaki ilişki, millî tarihin kapsamı, ideal millî tarih ve millî tarihin öğretimi gibi meseleler katılımcıların verdiği cevaplar üzerinden tartışılır.

Sonuç ve Değerlendirme VI. Bölümde yer almıştır. Yazar bu bölümde genel sayıltıları doğrultusunda çıkan sonuçları konusunda genel bir değerlendirme yapar. “Millet eksenli ve yurt yahut bölge eksenli bir millî tarih algısının ortaya çıktığını” vurgular. Ayrıca millî tarihe yüklenen anlamın, etnik, bölgesel, yurt ve doğrudan milletle ilişkilendirildiğini belirtir. Millet’ten Türk kimliği üzerinde teşekkür eden sosyal yapı anlaşılırken, yurt ve bölge’de ise tarihsel bir çizgide, Türkiye toprakları üzerinde Eskiçağdan bugüne kadar yaşamış olan çeşitli devlet, sosyal grup ve yapılar kastedildiği belirtilir. Buna rağmen, millî tarih konusunda halen belli noktalarda kafa karışıklığının da görüldüğü bu sorunun da milliyetçilik ve millet kavramlarından kaynaklandığı söyler. Çalışmadan çıkan en önemli sonuçlardan birisi de millî tarihin kapsam, sınır ve içeriği noktasında çeşitli güncelleştirmelerin yapılması gerektiği gerçeğidir. Millî tarihin ötekileştirici olduğu bazı katılımcılarca dile getirilse de bütünleştirmenin de bir aracı olduğu görülmektedir. Milli tarihin ötekileştiriciliği kadar diğer tarih türlerinin de ötekileştirici işlevi söz konusudur. Bu bağlamda ne tarihte ne de bugün ötekisi olmayan bir toplum ve kimlik düşünmek mümkündür. “Öteki çatışmaya neden olduğu kadar, yaratıcılığın mekanizmalarını oluşturan özenmeye, yarışmaya, hatta olumlu işbirliğine de kaynaklık eder” diyen Tekeli’nin vurguladığı gibi, “ötekinin olmadığı bir toplum arayışı anlamsızdır. Anlamlı olan arayış, bir toplumda çatışma yaratmayan, dışlayıcı olmayan ‘öteki’ anlayışlarının nasıl kurulacağıdır.” (Tekeli, 1998: 2) Karşılaştırmalı bir millî tarih anlatısının, hem tarih eğitiminin amaçları hem de tarihçilik nokta-i nazarında istenilen başarıyı da gerçekleştireceği, çalışmadan çıkartılabilecek başka bir durumdur (s. 178).

Sonuç

Problem cümlesini “Milli Tarih anlayışının tarihçilik ve tarih eğitimindeki etkisi nedir?” sorusunun oluşturduğu kitapta tarih eğitiminin amaçları hakkındaki düşünceler, milli tarihe yüklenen anlamlar, milliyetçilik-tarih eğitimi ilişkisi, milli tarih-tarihçilik arasındaki ilişki, milli tarih- tarih eğitimi arasındaki ilişkiye dair düşünceler ve milli tarih eğitiminin tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu aşamalar literatür taraması ve katılımcıların görüşleri doğrultusunda ele alınmakta ve analiz edilmektedir. Türkiye’nin birbirinden değerli tarih eğitimcilerinin ve tarihçilerinin görüşlerinin yer aldığı kitapta bu isimlerin yerine kodlamalarının yer alması bir isabetli bir tercih gibi görünmüyor. Çünkü

her ne kadar “isimler değil fikirler önemlidir” anlayışı hakim olsa da bu fikirlerin sahiplerinin bilinmesi de o fikirlerin hangi bilişsel ve sosyolojik ortamda doğduğunu bilmemiz açısından önemlidir.

Geçmiş bilgisi pre-modern dönemlerde bireyin ahlaki görüşlerinin oluşmasına yardımcı olan bir takım hikmetlerin ve ilkelerin kaynağı olarak görülürken modern dönemde siyasal ve toplumsal açıdan meşrulaştırıcı bir işlev görmeye başlamıştır. Söz konusu tarihin bu toplumsal ve siyasal işlevi modern toplumlara özgü değildir. Her zaman ve mekanda tarih bu işlevi yerine getirmiştir. Modern dönemde tarihin bu işlevi modern devletin bir özelliği olarak merkezi okullar ve müfredat ile yani belirli bir sistematik doğrultusunda verilmesidir. Toplumun bütün bireylerine okul, ordu, basın yoluyla iletilen tarihin bir diğer özelliği de bir hanedanın veya dinin değil “milletin” tarihinin öğretilmesidir. Neil Postman (2013: 170), ulusal kültürü doğrulayacak hikâyeler bulmalarını eğitimcilerin kendisinden beklemenin adil olmadığını ve bu tarz hikâyelerin eğitime bir dereceye kadar politik alandan gelmesi gerektiğini tespitini yapar. Ona göre, eğer politika, sembolik açıdan fakir düşmüşse, öğretmenlerin eğitime nasıl etkili bir amaç kazandıracaklarını hayal etmek güçtür. Postman’ın bu tespiti, iyi niyet ifadesi “tarafsız-tarafı”, “barışçıl-savaşçıl”, “resmi tarih-gayr-i resmi tarih”, “kimlikten arındırılmış tarih” gibi söylemlerin tarih bilgisinin ve tarih boyunca geçmiş bilgisinin öğrenilme amacını ıskalayan bireylerin ve toplumların bilincini şekillendiren, davranışlarını ve tutumlarını belirleyen milli/kolektif kimliklerin gücünü yok sayma veya en azından küçümseme yoluna sapan söylemlerin bir dışavurumu olarak görebiliriz.

Kitap boyunca katılımcılar arasında da görülen milli kimliği olumsuzlayan, devletin tarihi sayan, “milli tarihe evet ama Türk kimliğine hayır” diyerek “milli” kavramının içeriğini boşaltan görüşlerin yer bulduğunu görüyoruz. Milli kavramını ve temsil ettiği olguyu reddedemeyip manipülasyonla olumsuzlama yaklaşımı da elbette bilimsel değil politik bir tercihtir. Teknolojiyi ve doğduğu toplumsal ve zihinsel çevreyi kutsayan bir düşünür olarak Postman’ın da isabetle belirttiği gibi toplumların ihtiyacı olan milli kültürü doğrulayacak, güçlendirecek, aşılacak hikâyeler ve sistemleri politika temin eder. Belki tartışılacak olan “ideolojik bir söyleme bağı olarak” milli kültürün zararları veya kötülüklerinden bahsetmek değil bu gerçekliğin kabulü ve tartışmaların da bu düzlemde yürütülmesidir. Kitap boyunca da görüldüğü milli tarihin yazımı ve eğitimi iktidarların ve özellikle kültürel iktidar sahiplerinin denetiminde olmuştur. Bireylere ve toplumlara hükmetme ve otoritesine tabii kılmada geliştirdiği

siyasîideolojik ve kurumsal kontrol mekanizmaları açısından modern milli devletler, bunların toplumsal meşruiyet zemini olarak “millet” ve millete aidiyetlik ideolojisi olarak “milliyetçilik” yaygın olarak eleştirilmektedir. Eleştiri olumsuz işlevlerin olumlu yöne kanaliz edilmesi noktasında değil, varoluşu noktasından tecessüm etmektedir. Milli kültür, bireyi millet denilen makro bir gruba mensup kılmakta duygu, düşünce, eylem, tutum, dil ve tasavvurlarında bu değerler manzumesi ekseninde biçimlendirilerek dışa vurmaktadır. Özne kendi bedenini, duygularını, başat simgeler evrenini, ilişki ve etkileşim sistematiğini özgür istenci doğrultusunda kullanamamakta, bütün bu bireysel ve toplumsal alanların sınırları siyasi otorite tarafından belirlenmekte ve okul-eğitim kurumu ile de toplumsallaşarak içselleştirilmektedir. Böylece öznenin eylem ve bilişsel alanda kontrol altında tutulması gerçekleştirilmiş olmaktadır. Milli tarih, “tarihi varlık alanı” ile olan ilişkisi ve kurgudaki belirleyici işlevine binaen en “sahih” ve “gerçeklik” zeminine oturan tarih biçimidir ve bu tarih sosyolojik bir kategori olarak “millet” ile olan uyumluluğunda örtüşmesindeki rasyonellik toplumsallaşmada da kendi ifadesini bulur. Tarih ve kültür, kurulması amaçlanan toplumsal form tercihlerine bağlı olarak yapısal ve işlevsel bir yörüngeye oturtulmaya çalışılır. Yani kurgulanan toplumsal formasyona bağlı olarak bu sistemin işleticileri olan birey, grup ve topluluklara özgü tarih formüle edilir. Tarihin zaman- mekân ilişkisi, aktörleri, kurumları, şekillendirici dinamikleri, önem ve öncelikleri öngörülen toplumsal kategoriye göre yeniden inşa edilir. (Vurucu, 2015: 119-147) bu bağlamda Özbaran’ın isabetle vurguladığı gibi “Evrenimizde tarihi nesnel olarak hazırlayan, demokratik olarak öğretebilen bir toplum yoktur; bu belki hiçbir zaman gerçekleşemeyecektir. Bu yönde olumlu adımlar, iyi niyetli çabalar vardır sadece.”(1998: 62)

Kaynakça

- Özbaran, S. (1998). Türkiye’de tarih eğitimi ve ders kitapları üstüne düşünceler. *Tarih Eğitimi Ve Tarihte "Öteki" Sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı, s. 61-70.
- Postman N. (2013). *Teknopoli: Kültürün teknolojiye teslim oluşu* (Çev. Mustafa Emre Yılmaz), 4. Baskı. Ankara: Sentez.
- Şimşek A. & Satan A. [Haz.] (2011). *Milli tarihin inşası*. İstanbul: Tarihçi.

Tekeli İ. (1998). Tarihyazıcılığı ve öteki kavramı üzerine düşünceler. *Tarih Eğitimi Ve Tarihte "Öteki" Sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı, s. 2-7.

Vurucu İ. (2011). *Nominalist aydınların soykütüğü-2: Türk kimliği eksenli bir analiz*. Konya: Gençlik.

Vurucu İ. (2015). *Arafta bir kimlik: Türklük- kimlik, tarih, yurttaşlık*. Konya: Kitapmatik.